

“Osmanlı valisi bir ekoldür. Bu ekolün diriltilmesi gerekiyor”

“Osmanlı valisi bir ekoldür. Bu ekolün diriltilmesi gerekiyor. Niye, size söylüyorum; çünkü İstanbul valisi, işinize lazım olduğu vakit anında sefir yapılabilir ve yapılmıştır, örnekler vardır. Efendim bu gün biz de yapıyoruz., aynı şey olmuyor, kimse kusura bakmasın. Çünkü idarede böyle bir partikülarizm olmaz, ona göre yetiştireceksin.”

“Osmanlı merkezîyetçiliği üç dönemden geçecektir. Bunun birincisi, hiç şüphesiz II. Mahmut devridir” tespiti çerçevesinde konuşmasını yönlendirdi. II. Mahmut döneminde ilk etapta Hariciye ve Umur-u Mülkiye (Dahiliye) Nezaretlerinin kurulmasını, akabinde Maarif Nezareti’nin kurulmasının merkezîleşme açısından önemine işaret etti.”II. Mahmut idaresinin en önemli vasfı Evkaf-ı Umumiye Nezaretine gidecek bir vakıf merkezîleştirilmesi ve devletin kontrolü ele geçirmesidir” dedi. Ortaylı konuşmasının devamında aşağıdaki konuları vurguladı.

“Bu merkezîleşme her şeyden evvel Sened-i İttifak’la kendisini vurgulayan sınıfların hizaya getirilmesidir. Bu

merkezîleşme ön planda devlet varidatının ve vasarifatının ne olursa olsun tek yönden kontrol edilmesidir. Doğrudur, vilayetlerde vergi toplanıyor, nereden geldiği belli ve nereye gideceği belli. Artan miktarın merkeze nakli belli, baktığımız zaman desantralize bir sistem gibi görünüyor, aslında tamamıyla kontrol altındadır. Bu bir yapılanma meselesidir.”

“İleriki tarihlerde, birbirlerinin ölümüne gözünü oyan Ahmet Cevdet Paşa, Mithat Paşa, birbirleriyle takışan hiç şüphesiz Osmanlı Tanzimat asrının ve hatta Avrupa’nın en önemli diplomatları, Mustafa Reşit Paşa, Mehmed Emin Ali Paşa gibi adamların, Keçecizade’nin hepsinin aynı masa etrafında toplanıp o büyük zekaları

ve marifetleriyle ortaya koydukları bir eser bizim 1864 ve ardından 1871 tarihli Vilayet Umumi Nizamnamele-ridir. Bu çoğu zaman kullandığı dilin bile ne olduğunun bilinmediği, tenakuzlarla dolu metninlerin geçirildiği muasır Türkiye’de bile örnek alınması gereken kanuni metinlerdir.”

“Merkeziyetçiliğin üçüncü safhası, hiç şüphesiz ki Abdülhamid devridir. Burada merkeziyetçilik çok fazla kuvvetlendirilmektedir. O kadar ki, gelen telgraflar da- hilden veya hariçten, sadrazamlıktan Bab-ı Ali’den ev- vel Yıldız’a ulaşıyor ve Yıldız’ın memurlarına çok önem veriyor. Mülkiye Mektebinin, Siyasalın yani, 1., 3. Dere- cede mezun olanları Mabeyn’e alınıyor. “

“Burada şu konuyu tamamlamak istiyorum; Osman- lı merkezileşmesi bir yapılanmadır. Bunun eyaletteki akisleri çok değişiktir. Kudüs’ün ve Filistin’in Kudüs-i Şe- rif sancağının aşiretlerini kontrol etmek için Şeba gibi bir şehri kurar Mehmed Ziyaeddin Bey’in mutasarrıflığı zamanında. O pazarla insanları ele geçirirsin, işe yara- maz Yafa şehrini islah edersin. Geleceğin Kudüs’ünü sanki kurar gibi, bu önemli. Gazete çıkarırsın. Bu söy- lediğim gazete, biz Tuna vilayeti gazetesini ilk biliyoruz, değil, Yunan ayaklanmasından sonra, Sisam Adasını Sisam emaretini, yani Samosa, bir otonomi verildi, bir yerel meclis kuruldu, Fenerlilerden biri Miltiyadis Bey, başına prens olarak tayin edildi. Gazete orada çıkmış, kayıtlar onu gösteriyor. Gazetenin kendi nerde bilmiyo- rum, ama kayıtlar var yani. Demek ki burada bir kontrol söz konusu. Osmanlı vilayetinde çok adam yetişir.”

“Mithat Paşa’nın kendisi. Mithat Paşa maalesef büyük bir vali olduğu kadar, bir önemli Şura-yı Devlet nazırı, hele hele bir sadrazam olamadı. Ama çok önemli bir validir. Numero uno olimpiyat yapsa altın madalya alır. Bütün Avrupa’nın en büyük valisidir, sadece İmpara- torluğun değil. Ardından gümüş ve bronz madalya alacak vali de Ignatiev’dir, Doğu Sibirya’daki valiliği ile. Maalesef o repütasyonunu İstanbul’daki sefirliğinde kaybetmiştir.”

“Osmanlı valisi bir ekoldür. Bu ekolün diriltilmesi gereki- yor. Niye, size söylüyorum; çünkü İstanbul valisi, işinize lazım olduğu vakit anında sefir yapılabilir ve yapılmıştır, örnekler vardır. Efendim bu gün biz de yapıyoruz., aynı şey olmuyor, kimse kusura bakmasın. Çünkü idarede böyle bir partikülarizm olmaz, ona göre yetiştireceksin.

“İdarenin, devlet adamının, içeride çalışacak dışarıda çalışacak diye ayrımı olmaz. ...Devlet adamı, yüksek bürokratin bir takım vasıfları bünyesinde toplamaları lazım.” ”

Akıllı bir adam, İçişleri Bakanlığı’na bu altyapıyı hazırla- dı, ama yürümüyor. Yürümesi lazım. İdarenin, devlet adamının, içeride çalışacak dışarıda çalışacak diye ayrı- mı olmaz. ...Devlet adamı, yüksek bürokratin bir takım vasıfları bünyesinde toplamaları lazım.”

